

№ 2 (355)
Студзень 2011 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

- Прадаўжальнікі: батлейка на Дзяржыншчыне – стар. 2
- Наша гісторыя: незаслужана забыты Зянковіч – стар. 4
- Землякі ў свеце: настаўнік індзейцаў – стар. 5

Нашаму сучасніку, песняру – 70

Фрагмент партрэта Уладзіміра Мулявіна (мастак Мікалай Аніёк)

Вяртанне легенды

Пра князёў і гусяроў

Як цяпер папулярны мюзікл, так напрыканцы мінулага стагоддзя шырокае распаўсюджанне атрымала рок-опера. З найвядомых варта назваць «Ісус Хрыстос – Суперзорка» (якая, дарэчы, ёсць не толькі ў англамоўнай версіі, а таксама па-руску, і ёсць шанец пачуць оперу па-беларуску), «Юнона» і «Авось», «Зорка і смерць Хаакіна Мур'еты», «Эвіта». Часы сышлі – і не ўсе маладзейшыя аматары музыкі могуць ведаць гэтыя творы.

Што ж да беларускіх аналагаў у гэтым жанры, то тут мы толькі адкрываем напісанае дзесяцігоддзі таму. Так, пару гадоў таму была ўзноўленая «Песня пра зубра», створаная ў 1980-я гуртом «Сузор'е», пра што пісала і нашая газета. Днямі ж пабачыў свет CD з нова пераспяваным «Курганам». Нагадаем, што больш за трыццаць гадоў таму рок-опера «Курган» з'явілася ў рэпертуары ансамбля «Песняры» пад кіраўніцтвам Уладзіміра Мулявіна. Аку-

рат тады ён жартаваў: «Надакучылі песні: тры хвіліны – і кланяюся. Трэба зрабіць нешта ў вялікай форме». За аснову ён узяў аднайменную сюіту Ігара Лучанка, напісаную кампазітарам яшчэ ў студэнцкія гады. Першым выканаўцам партыі Гусяра быў народны артыст Віктар Чарнабаеў, першым Князем быў «песняровец» Уладзіслаў Місевіч. Рок-опера гучала не толькі ў Беларусі, але і ў суседняй Расіі, дзе таксама мела немалы поспех.

І вось цягам апошняга года з ініцыятывы і намаганнямі беларускага рускамоўнага паэта Андрэя Скарынкіна паўстала новае працятанне «Кургана». Ён сам падбіраў выканаўцаў партыяў і музыкаў, дамаўляўся з імі, быў своеасаблівым рухавіком праекта, а таксама – праспяваў партыю Гусяра (якую выконваў У. Мулявін). Першае сцэнічнае ўвасабленне адроджанай рок-оперы адбылося летась у Хойніках пад час Дня беларускага пісьменства. У ім акрамя «песняроўцаў» былі задзейнічаныя Анатоль Ярмоленка (Князь), Іна Афанасьева, Валерый Дайнека, саліст ансамбля «Верасы» Ян Матэрс, арт-гурт «Беларусы», Канцэртны аркестр «Няміга», Дзяржаўны ансамбль танца Беларусі ды іншыя.

пулялі, як у Галівудзе, з пісталета». А яшчэ, мяркуючы, гэты твор – адказ тым, хто пытаецца, што створанае нашымі эстраднымі выканаўцамі («вы нічога не робіце акром сваіх ля-ля і прытопаў»): «Вось вынік, вось што мы робім». Варта таксама працытаваць А. Ярмоленку, які зазначыў, што «выконваць ролю Князя было не складана, бо за жыццё давялося пабачыць нямала такіх князёў, якія глядзяць на цябе, а ў іхнім паглядзе чытаецца – ну спявай, спявай...».

На прэс-канферэнцыі, якая прайшла ў Літаратурным музеі Янкі Купалы, У. Місевіч зазначыў, што гэты сюжэт можа быць гатовым мюзіклам, якія цяпер так папулярныя: «Беларускі, трагічны, як і многае ў нашай гісторыі. У нас не

Мінская прэм'ера рок-оперы «Курган» пройдзе 21 лютага ў Беларускай дзяржаўнай акадэмічнай музычнай тэатры. У другім аддзяленні, прысвечаным 70-годдзю слаўтага «песняра» Уладзіміра Мулявіна, прагучыць найлепшае з спадчыны творцы, якога кіраўнік «Нямігі» Уладзіслаў Міхневіч назваў «першым касманаўтам на нашай музычнай прасторы».

Уладзімір ПУЧЫНСКІ
Фота аўтара

хто дабае пра захаванне гісторыка-культурнай Спадчыны каму, неабыхавая будучыня Беларусі хто вывучае гісторыю свайго Краю

Краязнаўчая газета

падпісныя індекс: асобныя - 65510, выдання - 65510

Падпісацца на нашае выданне можна з любога месяца

Рэканструкцыя на прыкладзе будынка па Рэвалюцыйнай, 24-а

22 снежня 2010 г. адбылося чарговае пасяджэнне Беларускай рэспубліканскай навукова-метадычнай рады па пытаннях гісторыка-культурнай спадчыны пры Міністэрстве культуры Рэспублікі Беларусь.

Надзвычай важным было пытанне па ўзгадненні эскізнага праекта пабудовы апартаментнага на вул. Няміга, на адрэзку паміж вул. Камсамольскай і Гарадскі Вал, які быў прадстаўлены пад тытулам «Рэканструкцыя нежылога будынка па вул. Рэвалюцыйнай, 24-а пад гасцініцу».

Хацелася б нагадаць, што праблемы вакол гэтага помніка архітэктуры ў гістарычным цэнтры Мінска ўзніклі яшчэ год таму. Усе памятаюць, якія скандалы ў сродках масавай інфармацыі разгараліся вакол спосабаў дэмантажу будынка. А дэмантажавалі будынак згодна з рашэннем Рады, каб далей адбылося яго аднаўленне на перыяд другой паловы XIX ст.

І вось «Грамадзянпраект» прадставіў эскізную прапанову «рэканструкцыі». І што на самой справе? Так, будынак і прыбудову да яго (Рэвалюцыйная, 26-а) прапанавана аднавіць. Але ж аднаўленне, згодна з праектам, павінна адбыцца часткова звонку, часткова ў атрыуме апартаментнага са шкла і бетону вышыняю ў 15 паверхаў, якія, з улікам размяшчэння на высокай адзнацы над праезнай часткай вуліцы, стануць дамінантай і на Нямізе, і ў дадзеным кутку гістарычнага цэнтра.

Абмеркаванне праекта праходзіла складана і напружана. Тым больш, што ў самым па-

чатку дыскусіі было агучанае заключэнне Беларускага добраахвотнага таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры па дадзенай прапанове (яго мы друкуем ніжэй).

З боку членаў Навукова-метадычнай рады прагучала шмат істотных заўвагаў, былі прызнаныя і некаторыя ранейшыя памылковыя рашэнні, якія пайшлі не на карысць комплекснай гісторыка-культурнай каштоўнасці «Гістарычны цэнтр Мінска».

Прынятае рашэнне па эскізным праекце было ўзвжаным і метадычна абгрунтаваным, заснаваным на дзейным заканадаўстве і ранейшых рашэннях Беларускай рэспубліканскай навукова-метадычнай рады па пытаннях гісторыка-культурнай спадчыны пры Міністэрстве культуры Рэспублікі Беларусь. Згодна з ім, прапанаваны эскіз быў адхілены і вернуты на перапрацоўку ў межах нарматыўна-прававой базы Рэспублікі Беларусь і матэрыялаў папярэдніх комплексных навуковых даследаванняў.

Ул. інфарм.

Заключэнне па праекце «Рэканструкцыя з рэстаўрацыяй і прыстасаваннем помніка архітэктуры XIX–XX стст. будынка № 24-а па вул. Рэвалюцыйнай»

Прапанаванае праектнае рашэнне па рэканструкцыі, рэстаўрацыі і прыстасаванні будынка № 24-а па вул. Рэвалюцыйнай у г. Мінску, які з'яўляецца нерухомай гісторыка-культурнай каштоўнасцю ў складзе комплекснай гісторы-

ка-культурнай каштоўнасці 1-й катэгорыі «Гістарычны цэнтр Мінска» распрацаванае з ігнараваннем цэлага шэрагу нарматыўна-прававых і тэхнічных актаў Рэспублікі Беларусь у галіне аховы гісторыка-культурнай спадчыны, архітэктурнай і горадабудаўнічай дзейнасці.

Прадстаўлены праект парушае п. 2 арт. 27, п. 1, 3 арт. 28, п. 1 арт. 33, п. 1, 3 арт. 29, п. 3 арт. 36 Закона «Аб ахове гісторыка-культурнай спадчыны Рэспублікі Беларусь» ад 09 студзеня 2006 г.; арт. 6, п. 3 арт. 22 Закона «Аб архітэктурнай, горадабудаўнічай і будаўнічай дзейнасці ў Рэспубліцы Беларусь» ад 05 ліпеня 2004 г.; п. 10.2 ТКП (Тэхнічнага кодэкса праектавання) 45-3.01-116-2008.

Пры праектаванні не вытрыманыя горадабудаўнічыя рэгламенты, прадугледжаныя Дэталёвым планам рэканструкцыі, рэстаўрацыі, аднаўлення і добраўпарадкавання Гістарычнага цэнтра г. Мінска, які зацверджаны Рашэннем Мінгарвыканкама № 617 ад 30 сакавіка 2006 г.

Парушана Рашэнне Беларускай рэспубліканскай навукова-метадычнай рады па пытаннях гісторыка-культурнай спадчыны пры Міністэрстве культуры Рэспублікі Беларусь ад 26 жніўня 2009 г., Рэстаўрацыйнае заданне на распрацоўку навукова-праектнай дакументацыі і правядзенне рэстаўрацыйна-аднаўленчых працаў на гісторыка-культурнай каштоўнасці ад 07 жніўня 2009 г. № 111-01-03-56.

Антон АСТАПОВІЧ
старшыня РС ГА БДАПГК

Колісь у Беларусі Нараджэнне Хрыстова не абыходзілася без старадаўняга ляльнага тэатра – батлейкі. На навагодніх кірмашах цудоўная казка пра нараджэнне Хрыста збірала мноства гледачоў.

У мястэчку Койданава (цяпер горад Дзяржынск) таксама праводзіліся святочныя кірмашы. Акрамя прадаўцоў і пакупнікоў іх наведвалі шматлікія жанглеры, валачобнікі, са Смаргоні прыезджалі дрэсіроўшчыкі мядзведзяў са сваімі калматымі «артыстамі», а з Мінска – і батлеечнікі. Тады асноўная маса патэнтных пакупнікоў не звяртала ўвагі

Н. Ермаловіч побач з батлейкай

З батлейкаю – у новы год

на прызыўныя заклікі: «Свежыя абаранкі!» ці «Купіце, кавалеры, сваім паненкам каралі, пярсцёнкі!». Усе стараліся праціснуцца да вандроўных артыстаў, якія ўсталёўвалі сваю цудоўную скрынку – батлейку. Дзея пачыналася, і ўсе з цікавасцю сачылі за развіццём сюжэта інтэрмедзі.

У дзяцінстве вельмі любіў глядзець батлейку на койданаўскіх кірмашах адзін з заснавальнікаў беларускага прафесійнага тэатра, акцёр Уладзімір Крыловіч. Магчыма, глыбокія дзіцячыя ўражанні ад батлейкі паспрыялі выбару ім прафесіі акцёра. І цяпер, праз многія дзесяцігоддзі, батлейка павольнымі, але ўпэўненымі крокамі зноў вяртаецца ў Беларусь. Цягам пяці гадоў батлеечны тэатр дзейнічаў у школе вёскі Дворышча, дзе яго стварыла разам з вучнямі настаўніца Таццяна Будай. А напрыканцы мінулага года 24 снежня ў вёсцы Вялікае Сяло ў не-

вялічкім утульным пакоі раённага Дома народнай творчасці прэм'ерай старадаўняй драмы «Цар Ірад» таксама адбылося адкрыццё ляльнага тэатра «Батлейка». Нібыта з дапамогаю фантастычнай машыны часу гледачы сталі сведкамі падзеяў, што адбываліся дзве тысячы гадоў таму, калі нарадзіўся Ісус Хрыстос. Выканаўцамі роляў сталіся вучні 1–7-х класаў Вялікасельскай сярэдняй школы. Рэжысёр і пастаноўшчык спектакля – таленавіты педагог Тамара Заблоцкая.

Вядомы майстар па вырабе драўляных гадзіннікаў Андрэй Мартынюк зладзіў вельмі прыгожую, аздобленую арнамантам, двухпавярховую скрынку – вертэп, дзе і адбываюцца дзеі. А лялькі для спектакля з вялікім майстэрствам і любоўю вырабілі дырэктар Дома народнай творчасці, выдатны мастак, кераміст, педагог Наталля Ермаловіч разам са сваёй былой вуча-

ніцай майстрыхай Вольгай Мешчароковай. Вядома ж, пастаноўка выконвалася на нашай мілагучнай мове.

Удзень прэм'еры юныя артысты далі ажно чатыры прадстаўленні. Гледачамі былі ўсе вучні і настаўнікі Вялікасельскай школы, выхаванцы дзіцячага садка, а таксама бацькі артыстаў і аднавяскоўцы. Трэба было бачыць, якімі гарачымі апладысмантамі гледачы сустракалі і артыстаў, і тых, хто арганізаваў гэты тэатр, – Наталлю Ермаловіч, Тамару Заблоцкую, Андрэя Мартынюка і Вольгу Мешчарокову. Гэта быў сапраўдны трыумф! Варта назваць і артыстаў: Ганна Юцкевіч, Уладзімір Мойдзібор, Дар'я Гаркун, Цімафей Пяўнёў, Мікіта Круглік, Вераніка Чэрнікава, Віктарыя Векша, Дар'я Круглік, Яўген Маісееў. Хто ведае, мо з цягам часу нехта з іх стане, як і Уладзімір Крыловіч, выдатным артыстам. А калі не, дык гэтая падзея ў юных артыстаў застанеца ў памяці на ўсё жыццё, бо яны ўпершыню дакрануліся да самага цудоўнага ў свеце – мастацтва тэатра.

Новаствораны тэатр мае намер выступіць і перад гледачамі Дзяржынска.

Такім чынам, з Новым годам, з Калядамі на зямлю Дзяржыншчыны вярнулася батлейка, і на гэты раз, трэба спадзявацца, надоўга!

Лявон ЦЕЛЕШ, г. Дзяржынск

Водгуме публікацыі

Паважаная рэдакцыя! Супрацоўніцтва з вашай газетай пяты год дае вынікі.

Вельмі ўдзячная ўсім супрацоўнікам газеты за дапамогу, падтрымку і падказкі.

Вашыя супрацоўнікі – прыемныя, тактычныя і культурныя людзі, заўсёды ўмела дадуць параду, як лепш аформіць артыкул, і адкажуць на любое пытанне! З'явілася і ў мяне чарговае пытанне: я даведлася, што рыхтуецца да выдання энцыклапедыя Радзівілаў. А хто гэтым займаецца? Ці ўключаць галіну мазырскіх Радзівілаў, якія жылі тут і мелі маёмасць да пачатку XX стагоддзя?

Да прыкладу, князь Станіслаў Антонавіч Радзівіл, пра якога гавораць дакументы 1908 і 1913 гадоў. Копію дакумента 1913 года мне для працы пераслаў загадчык сектара старадрукаў і рэдкіх выданняў Прэзідэнцкай бібліятэкі Беларусі Валеры Герасімаў.

У Мазыры бытуе і цяпер прозвішча Радзівіл. Вось мяне і зацікавіла, можа, нашчадкі гэтай галіны і не пакідалі горад і не з'яжджалі нікуды, а так і засталіся тут?

Таму ўсім супрацоўнікам «Краязнаўчай газеты» і Прэзідэнцкай бібліятэкі Беларусі (з якой Мазырская бібліятэка пачынае супрацоўніцтва) выказваю глыбокую падзяку за дапамогу і падтрымку ў працы з краязнаўчымі матэрыяламі!

**Ганна БУЛАШ,
бібліятэкар гарадской бібліятэкі-філіяла № 12
Мазырскай РЦБС**

Прачытала ў вашай газеце артыкул «Мазырскія Радзівілы» і хацела б унесці некаторыя ўдакладненні адносна роду Радзівілаў і той ролі, якую яны адыгралі ў гісторыі Мазыра.

А наяданяга часу сярод стараэтаў мазырскіх былі вядомыя імёны толькі трох прадстаўнікоў магнацкага роду. Але дзякуючы апошнім публікацыям беларускіх гісторыкаў стала вядома, што Радзівілы кіравалі жыццём горада цягам некалькіх пакаленняў.

Як вядома, першым з роду Радзівілаў каралеўскім намеснікам у Мазыры быў Юры, сын Мікалая Старога, які займаў гэтую пасаду ў 1511–1514 гадах (адначасова з пасадай ваяводы кіеўскага). Пазней за свае ваенныя заслугі атрымаў мянушкі Літоўскай Геркулес і Пераможца і пасаду вялікага гетмана ВКЛ. У 1511 годзе разам са слупкім князем Ю.С. Алелькавічам разбіў крымскіх татароў ва ўрочышчы Рутка, што за 20 міляў ад Кіева. У 1512 годзе ўдзельнічаў у пераможнай Вішнявецкай бітве з татарамі, а ў 1514-м – у Аршанскай бітве.

Праз 30 гадоў, у 1544-м, старастам мазырскім быў прызначаны яго пляменнік Мікалай Радзівіл Чорны. Ён быў неардынарным чалавекам для свайго часу. Будучы высокаадукаваным, прапаведаваў прынцыпы мірнага ўрэгулявання канфліктаў, чым выклікаў незадаволенасць шляхты. У тым жа годзе ён заняў пасаду вялікага маршала земскага і ўзначаліў Раду ВКЛ.

Пасля смерці Мікалая Чорнага новым мазырскім намеснікам быў прызначаны ў 1566 годзе яго стрыечны брат канцлер ВКЛ і ваявода віленскі Мікалай Радзівіл Руды (сын гетмана Юрыя Радзівіла). У 1576 годзе ён перадаў староства свайму старэйшаму сыну Мікалаю, лоўчаму ВКЛ. Апошні ў 1579 годзе прымаў удзел у вызваленні Полацка ад

маскоўскіх захопнікаў. Пасля яго смерці ў 1589 годзе старастам быў прызначаны яго адзінаццацігадовы сын Юры, якога апекаваў яго дзядзька Крыштоф Радзівіл Пярун (малодшы сын Мікалая Рудога). Менавіта апошні і кіраваў Мазырскім староствам. У гэты час Юры атрымліваў адукацыю ў Страсбургу і Базеле, вандраваў па Германіі і Швейцарыі. Юры Радзівіл памёр у 1613 годзе, не пакінуўшы нашчадкаў. А яго ўладанні перайшлі да стрыечных братоў Крыштофа і Януша, сыны якіх таксама адыгралі сваю ролю ў жыцці Мазыра.

Адзін з іх, Януш Радзівіл (сын Крыштофа), будучы гетманам польным ВКЛ, у 1648 годзе жорстка задушыў выступленне мазырчанаў, спаліўшы замак і разрабаваўшы горад. Праз сем гадоў маскоўскія войскі разам з Вільняй спалілі ды разрабавалі і ягоны палац. Цар Аляксей Міхайлавіч не пагрэбаваў не толькі залачоным купалам палаца, але і мармуровымі калонамі, падлогай з каштоўных пародаў дрэва і мэбляй. Сам Януш, абвінавачаны ў дзяржаўнай здрадзе, памёр 31 снежня 1655 года. У сярэдзіне XVII стагоддзя старастам мазырскім стаў яго стрыечны брат і зяць Багуслаў Радзівіл (сын Януша), апошні прадстаўнік мужчынскага полу Біржанскай галіны Радзівілаў, якая на працягу шэрагу пакаленняў вызнавала кальвінізм.

На жаль, цяжка вызначыць ролю шматлікіх старастаў у жыцці горада. Большасць з іх тут не жылі, ды на ўрад ці часта наведваліся. Асабліва Радзівілы, якія займалі высокія дзяржаўныя пасады, а таму мусілі знаходзіцца пры вялікім князі. Абавязкі ж старасты выконвалі іх даручэнцы – падстарасты, якім дапамагалі харунжыя, ключнікі, канюшыя, ляснічыя, мастаўнічыя і інш.

А нашых дзён дайшоў адзін старажытны дакумент, датаваны 1639 годам, на пячатцы якога выява арла не з каралеўскім

Яшчэ раз пра Радзівілаў

знакам (літарай «S»), а з радзівілаўскім гербам. Некаторыя даследчыкі лічаць, што ў свой час Радзівілы самавольна змянілі каралеўскі ініцыял на свой фамільны герб. Аднак у тых часы герб быў знакам шляхціца і яго ўлады на пэўнай тэрыторыі. І калі гэтая ўлада трымалася працяглы час, герб замацоўваўся за гэтай мясцовасцю. Таму выкарыстанне радзівілаўскага герба на выяве мазырскай пячаткі ў тых часы з'яўлялася законным дзеяннем.

Наступная згадка пра Радзівілаў, звязаная з гісторыяй Мазыршчыны, адносіцца да 1756 года. У мазырскіх уладаннях нясвіжскага ардыната Міхала Казіміра Рыбанькі ўспыхнула сялянскае паўстанне. Мясцовая адміністрацыя на чале са старастам Ежы Антоніем Аскеркам не змагла задушыць выступленне, таму спатрэбілася асабістае ўмяшанне самога Радзівіла, які займаў тады высокія дзяржаўныя пасады і прыцягнуў да гэтай справы каралеўскія войскі. Захавалася шпалера, выкананая ў Альбеці Карэлічах, на якой адлюстраваны бой каля Мазыра паміж сялянамі і каралеўскім войскам на чале з М.К. Радзівілам. У цэнтры ў натуральную велічыню адлюстраваны сам князь, які гарцуе на кані на фоне павержаных паўстанцаў.

Мінула 11 гадоў, і прозвішча Радзівілаў зноў згадваецца ў летапісі Мазыршчыны. У 1767 годзе была створаная Радамская канфедэрацыя – хаўрус магнацка-шляхецкіх колаў Рэчы Паспалітай супраць палітыкі караля Станіслава Аўгуста Панятоўскага. Яе падтрымалі і мазырскія шляхціцы, якія стварылі Ма-

зырскую канфедэрацыю, маршалам якой быў абраны Юзаф Мікалай Радзівіл, пісар вялікі ВКЛ і пасол на соймы ў 1763 і 1764 гадах. Крыніцы стварэння канфедэрацыяў ляжаць у рашэннях сойма 1766

аб'ядноўвацца ў мясцовыя канфедэрацыі. Але ўжо 5 лістапада 1767 года на чарговым сойме Рэчы Паспалітай, які адбыўся пад пратэктаратам Расіі, усе канфедэрацыі былі распущаныя, што прывяло да грамадзянскай вайны.

У 1774 годзе мечніку ВКЛ, вядомаму ў свой час мецэнату Міхалу Іераніму Радзівілу, быў дадзены маёнтак Смядынь (цяпер вёска Снядзін у Петрыкаўскім раёне), які тады ўваходзіў у Мазырскі павет. І дзякуючы грамадскаму кіраванню свайго ўладальніка ў 1783 годзе маёнтак стаў адным з найбольш развітых у Беларусі. А ў 1806 годзе Радзівілы прадалі Смядынь Антонію Кяневічу. Увогуле ў розныя часы акрамя маёнтка ў Снядзіне Радзівілы валодалі Каменкай, Скрыгалавам і Слабадой.

Што да апошніх Радзівілаў, якія мелі зямлю ў Мазырскім павеце, то інфармацыі пра іх захавалася мала. Вядома, што перад пачаткам Першай сусветнай вайны адным з самых буйных землеўладальнікаў у Мазырскім павеце быў князь Станіслаў Антонавіч Радзівіл. У 1909 годзе ва ўрочышчы Нырча ім быў заснаваны паравы тартак (лесапільны завод), а ў 1912-м – лесапільна-бачарны завод. У 1914 годзе яму належала 23,5 тысячы дзесяцінаў зямлі.

**Таццяна
СТАРАВОЙТАВА,
г. Мазыр**

**Фрагмент шпалеры
«Бітва пад Мазыром»
(ткаля Марыя Купалаўская
з Карэліцкай мануфактуры).
Другая палова XVII ст.**

года, які адхіліў планы рэформаў, у тым ліку і прадстаўленне палітычных і грамадзянскіх правоў не каталікам. Гэта стала падставай для ўмяшання Расіі і Прусіі ва ўнутраныя справы Рэчы Паспалітай. Кароль жа вырашыў узмацніць сваю ўладу шляхам уступак і правядзення памяркоўных рэформаў. У адказ каталіцкая шляхта і духавенства пачалі

На сустрэчу да бярэзінцаў

У актавай зале Бярэзінскай ЦБ часцяком адбываюцца літаратурна-паэтычныя імпрэзы «Клуба творчых сустрэч». Сапраўдным падарункам для бярэзінскіх прыхільнікаў прыгожага пісьменства стала сустрэча «Паэзія: між роспаччу і надзеяй» з творчым мужчынскім дуэтам сталічных гасцей – паэтамі, любіўцамі публікі Леанідам Дранько-Майсюком і Эдуардам Акуліным. Кожны – цудоўны прамойца, у сэрцы і голасе кожнага жыве спеўная птушка. Паэты не могуць маўчаць – не дыхаць вершамі. Леанід Дранько-Майсюк адрасаваў аўдыторыі сваю паэтычна-творчую споведзь «Тое, што хачу, я паэтычным радком скажу». Паэт, бард і перакладчык Эдуард Акулін завітаў на агеньчык да бярэзінцаў са сваёй вернай паходнай сяброўкай – звонкагалосай гітарай і прадставіў музычна-паэтычны дыскурс «І робяцца словы завяззю і песняй». Апроч таго, Э. Акулін – рэдактар часопіса «ВЕРАсень», цікава правёў прэзентацыю гэтага новага літаратурна-мастацкага часопіса «Тут верасам красуе творчасць юных літаратараў!».

Творчай візітоўкай паэтаў стала выстава кнігі і часопісных публікацыяў іх твораў з фондаў Бярэзінскай бібліятэкі «Вершы – як лісты да запатрабавання», а таксама прэзентацыя апошніх выданняў паэтаў мініяцюрнага фармату – «Анэлак і я» Л. Дранько-Майсюка, «Вітражы» Э. Акуліна.

З непадробным здзіўленнем і шчырым воплескам эмоцыяў госці прынялі ад бярэзінскіх бібліятэкараў стос шаржаў-эпіграмаў у свой адрас. І прызналіся, што з амаль 500 сустрэч са шматлікімі прыхільнікамі іх паэтычнай творчасці такая асабліва прыемная, з гэтым дасціпным незвычайным падарункам, бадай што, адзіная. На памяць госці пакінулі вершаваныя аўтографы ў бібліятэчнай «Кнізе ганаровых гасцей». Усе ахвочыя змаглі набыць зборнікі паэзіі і часопіс «ВЕРАсень» з аўтографамі. Паэты замілавалі родным словам, парадавалі ўзлётам думак і шчырых меркаванняў і юных бярэзінцаў, калі завіталі ў СШ № 2 і гімназію Беразіно.

**Тамара КРУТАЛЕВІЧ, загадчыца
аддзела маркетынгу Бярэзінскай ЦБС**

Мастацкая біяграфія Рагнедзічаў

Перш, чым павесці размову пра новую кнігу Алеся Марціновіча «Рагнеда і Рагнедзічы», дазвольце сабе прывесці цытату з уступнага слова да новай працы знакавага пісьменніка: «Паводле Рагдзівілаўскага летапісу, Рагнеда нарадзіла князю Уладзіміру не толькі Ізяслава, але і яшчэ тры сыноў – Яраслава, Мсціслава і Усевалада. Было ў іх дзве дачкі. Праўда, пра іх Рагдзівілаўскі летапіс маўчыць. Аднак у знакамітай «Аповесці мінулых гадоў» можна напаткаць звесткі пра абедзвюх дачок. Старэйшая праходзіць пад імем Прадслава. Малодшую ж як толькі не называюць: і Дабранегай, і Праміславай, а то ўвогуле Мечыславаю ці Мсціславаю. Ды гаворка ўсё ж не пра тое, якое з гэтых двух імен больш блізкае да ісіны.

Куды важнейшы іншы момант. Як вядома, асабліва глыбокі след у гісторыі пакінуў сын Рагнеды і Уладзіміра Яраслаў, пры якім тагачасная дзяржава з цэнтрам у Кіеве дасягнула свайго асаблівага росквіту як у палітычных, так і ў культурных адносінах. Ён спрыяў далейшаму ўшанаванню на Русі Хрысціянства, развіццю асве-

ты, настаўніцтва, пісьменства, таму невыпадкова ўвайшоў у гісторыю як Мудры. Яго нашчадкаў пачалі называць Яраславічамі.

Але, па сутнасці, у баку застаюцца Мсціслаў і Усевалад Уладзіміравічы. Мсціслаў жа, калі княжыў у Тмутаракані, адолеў племя касогаў, якое жыло ў той час на Паўночным Каўказе. Больш за

тое, у рукапашным баі перамог ён іхняга князя Радзедзю. Гэта яго, Мсціслава, прызвалі Храбрым, і самы славыты старажытнарускі пясняр Баян апяваў яго подзвіг. Шкада, але не захавалася звестак пра чацвёртага сына Усевалада, які атрымаў ад свайго бацькі ў валоданне горад Уладзімір-Валынскі.

Сыны Рагнеды і Уладзіміра таксама ў пэўнай ступені з'яўляюцца Рагвалодавічамі, але іх так не называюць, а адносяць да Рурыкавічаў, бо яны – прадаўжальнікі княжацкай дынастыі, родапачынальнікам якой стаў легендарны Рурык. Як быццам, усё правільна, але ў такім разе «выпадае» Ізяслаў Уладзіміравіч.

Калі ж узяць за аснову паняцце Рагнедзічы, то адразу ўсё становіцца на сваё месца, бо пад гэтае вызначэнне трапляюць не толькі дзеці Рагне-

ды і Уладзіміра, але і ўнукі, таму што ва ўсіх іх цячэ кроў Рагнеды. Кроў маці, бабулі... У славян жа, не будзем забываць, асабліва шанавалася жанчына, дзякуючы якой і прадаўжаўся людскі род. Дый сёння прадстаўнікі некаторых народаў на першае месца ставяць менавіта жанчыну-маці, а не бацьку».

Зыходзячы з такой, родава-генеалагічнай, логікі, Алесь Марціновіч і выбудовае сваю ў нечым традыцыйную для яго творчага рэчышча, а ў большай ступені арыгінальную па задуме і выкананні кнігу. Пад адной вокладкай «Рагнеды і Рагнедзічаў», якую ўпрыгожвае рэпрадукцыя цэнтральнай часткі трыпціха Фелікса Янушкевіча «Лёс Рагнеды, або Сцяна Памяці», сабраныя расповеды пра Рагнеду Рагвалодаўну («Рагнеда, Гарыслава, Анастасія»), Яраслава Уладзіміравіча («Час жыць і час паміраць»), Мсціслава Уладзіміравіча («Прайсці праз Ліствен»), Анастасію Яраслаўну («Салодкая гронка рабіны»), Ганну Яраслаўну («Не мы выбіраем, нас выбіраюць»), Лізавету Яраслаўну («Герда з Гарда»). У падзагалюк да кнігі аўтар акрэсліў жанр твораў,

сабраных у зборніку, як нарысы. Мне асабіста падаецца, што ў гэтым вымярэнні праявілася пэўная сціпласць пісьменніка. Кампазіцыйная пабудова літаральна ўсіх твораў усё ж такі шматкроць бліжэй да аповесці, чым да нарыса. Ды і мастацкі стыль, абраны Алесем Марціновічам, – стыль аповесці, мастацкага твора. Відавочныя і мэты, якімі прасякнуты ўвесь рух пісьменніцкай задумкі – яны скіраваныя на раскрыццё гістарычнай асобы ва ўмовах адведзенага ёй чалавечага жыцця. Прыўзніца да рамана – значыць аднастраваць эпоху, пашырыць межы дзеяння, уплываў асобы на час і грамадства. Але і застацца «ў нарысе» матэрыял, мастацкі матэрыял, засвоены і выкладзены ў кнізе «Рагнеда і Рагнедзічы», не змог, не застаўся. Перад чытачом – класічны аповесці. Класічныя гістарычныя аповесці. Магчыма, ім часам бракуе ўвагі да дэялогаў, можа быць, не вымалываны адрозніжжы мастацкія, вобразныя партрэты персанажаў (але затое яны вымалываны праз увесь тэкст), і ўсё ж гэты ні ў якім разе не прыніжае планку твораў як аповесцяў.

(Заканчэнне на стар. 6)

Наша гісторыя:

Ідзі, падзеі, імёны

100 гадоў, як не стала нашага славутага земляка, навукоўца і пісьменніка, прыродазнаўца і мастака, выдатнай асобы, незаслужана забытай на Радзіме, – Фелікса Паўлавіча Зянквіча.

Ён нарадзіўся ў 1842 г. у радавым маёнтку Мокрае Пружанскага павета Гродзенскай губерні (цяпер Пружанскі раён Брэсцкай вобласці). Першапачатковую адукацыю атрымаў у Пружанскай, пазней – у Беластоцкай школах. Воляю акалічнасцяў ужо ў раннім юнацтве ўключыўся ў грамадскае жыццё, выяўляючы адкрытыя патрыятычныя сімпатыі. У 1859–1861 гг. вывучаў прыродазнаўчыя навукі ў Пецярбургскім універсітэце, удзельнічаў у студэнцкім руху.

Са жніўня 1862 г. жыў за мяжой. У Парыжскім універсітэце вывучаў біялогію і медыцыну, там і зблізіўся з дзеячамі польскай рэвалюцыйнай і расійскай дэмакратычнай эміграцыі – А.І. Герцэнам і М.П. Агаровым. Апошні ў сваім лісце да Зянквіча ад 11 чэрвеня 1863 г. пісаў: «...сярод маладых людзей вашага народа вы былі адным з тых, якія пры першай сустрэчы выклікалі глыбокую сімпатыю».

З пачатку польскага паўстання 1863 г. Фелікс Зянквіч прымаў у ім актыўны ўдзел, займаючыся, у прыватнасці, падрыхтоўкай адмысловай экспедыцыі з мэтай перавозу марскім шляхам з Англіі ў Літву ваеннага кантынгенту і зброі. На англійскім судне «Word-Jackson» дастаўляў узбраенне для паўстанцаў К. Каліноўскага. Паралельна ён выконваў абавязкі сакратара камісара паўстанцага нацыянальнага ўрада. Тут ужо спат-

Сын Пружанскага краю

рэбіліся незвычайныя здольнасці юнага (яму ў тую пару ледзь мінула 20 гадоў) Фелікса Зянквіча. Паколькі ён добра валодаў некалькімі еўрапейскімі мовамі, то вольна мог выдаваць сябе пры неабходнасці за іншаземца. Яму давялося неаднаразова прадстаўляць польскі бок і ў вельмі высокіх сферах на палітычных прыёмах у Швецыі, дзе, між іншым, ён сутыкаўся з элітай расійскай палітычнай эміграцыі.

Потым Ф. Зянквіч прыняў рашэнне перанесці сваю дзейнасць у Літву, дзе да лета 1863 г. склалася найбольш спрыяльная сітуацыя ў развіцці паўстання. Выехаўшы з Варшавы (пад выдуманым нямецкім імем) для выканання функцыі сакратара паўстанцага камітэта, ён неўзабаве быў арыштаваны і выкрыты пад час следства.

За падтрымку паўстання ваенна-паліцыйным судом Ф. Зянквічу быў вынесены смяротны прысуд. Потым яго заміянілі дванаццаццю гадамі катаргі ў руднях з наступным пасяленнем у Сібіры пры адначасовым пазбаўленні ўсіх правоў і канфіскацыі маёмасці.

І пачалася працяглая сібірская ссылка Фелікса Зянквіча. Гэты перыяд яго жыцця характарызуецца вялікай грамадскай і прафесійнай актыўнасцю. У няволі ён праводзіў прыродазнаўчыя даследаванні (найперш біялагічныя), а таксама ўдзельнічаў у падрыхтоўцы паўстання ссыльных.

У 1865–1868 гг. адбываў пакаранне ва Усоллі (цяпер Усолле-Сібірскае, раённы цэнтр Іркуцкай вобласці) на сальварным заводзе. Сальварня была свайго роду цэнтрам размяшчэння той часткі паўстанцаў-катаржнікаў, якія належаць да вышэйшай польскай арыстакратыі і інтэлігенцыі і апынуліся ў ссылцы з сем'ямі, да таго ж, выявілі сябе добрымі адмыслоўцамі ў якой-небудзь з дэфіцытных у тую пару ў сібірскім краі сфер прафесійнай дзейнасці. Менавіта ў асяроддзі сваіх калегаў па ссылцы

знаўчым вивучэнні Прыангар'я: удзельнічаў у сістэматызацыі натуралістычных калекцыяў Музея Усходне-Сібірскага аддзела Рускага геаграфічнага таварыства ў Іркуцку, у складанні знакамітага гербарыя ссыльнага лекара Юзафа Лагоўскага, з гэтай мэтай у жніўні 1869 г. ён прыняў удзел у забайкальскай экспедыцыі да горнага хрыбта Хамар-Дабан, сам сабраў каштоўную энтамалагічную калекцыю для Заалагічнага кабінета ў Варшаве.

Усе гэтыя гады ён рэгулярна вёў перапіску з домам, дзе засталіся яго старэйшая сястра Паўля (у замужжы Пуслоўская) і яе сям'я. І вось нарэшце ў 1881 г. Ф. Зянквіч атрымаў дазвол пасяліцца ў Ноўгарадзе, але вырасьці вярнуцца на Радзіму. Першапачаткова арандаваў маёнтка дзесь на Палессі, потым, у 1890–1902 гг., быў маёмасным адміністратарам у Зямлі Хельмскай (Польшча). Апошнія восем гадоў Фелікс Паўлавіч Зянквіч жыў у Варшаве, дзе памёр у 1910 г. і быў пахаваны.

Незадоўга да смерці Ф. Зянквіч напісаў успаміны пра паўстанне, пра абшары і прыгажосць Забайкалля, пра Іркуцк канца 1860-х – пачатку 1880-х гг. Такім чынам, працініў завесу забыцця на ссыльных – удзельнікаў самага масавага грамадска-палітычнага выступу ў гісторыі на нашых землях. Усе ўспаміны Ф. Зянквіча варта ахарактарызаваць як каштоўныя «жывыя чалавечыя дакументы эпохі», дзе высокая ступень аўтэнтычнасці спалучаецца з чыста літаратурнымі добрымі якасцямі тэкстаў, вылучаюцца сваёй вобразнай, далёка не ардынарнай стылістыкай.

Імя Фелікса Паўлавіча Зянквіча – славнага сына Пружаншчыны павіна быць ушанаванае і на Бацькаўшчыне.

Алена ЗЯЛЕВІЧ, музей-сядзіба «Пружанскі палацык»

Мікалай Грынкевіч мог бы стаць яшчэ адным прататыпам герояў твораў Уладзіміра Караткевіча, калі б сам пісьменнік даведаўся пра гэтую забытую «зорку» Гомельшчыны, вартую адлюстравання ў сцэнарыі мастацкага фільма, месцамі нават вострасюжэтнага...

Ніякі іншы ўраджэнец Рэпак (цяпер вёска ў Побалаўскім сельсавеце Рагачоўскага раёна, а раней – сяло Лукаўскай воласці Рагачоўскага павета) не набліжаўся столькі разоў да сусветнай літаратуры: бацька Варлама Шаламава быў святаром на Алясцы ў той час, калі да вядзення дакументацыі епархіі самыя непасрэдня адносіны меў айцец Мікалай (які апасродкавана быў звязаны з Талстым, Чэхавым, Булгаковым). Святары Юльян Мікалаевіч Грынкевіч, прадзед Уладзіміра Караткевіча, і Сцяпан Фёдаравіч Грынкевіч, бацька Мікалая Грынкевіча, несумненна, знаходзіліся ў пэўнай ступені сваяцтва. Васіль (1861–1945) і Мікалай (1864 – ?), сыны айцоў Юльяна і Сцяпана, маглі сустракацца і ў будынку на рагу Румянцаўскай і Базарнай (Савецкай і Працоўнай) вуліцаў Гомеля, дзе размяшчалася духоўнае вучылішча, у якім навучаліся.

Рэпкі не былі радавым гняздом гэтай галіны святарскага роду Грынкевічаў. Параўнальна вядомыя яго прадстаўнікі сустракаюцца ў часы ўз’яднання ўніятаў у Талачыне, Галоўчыне, пазней у Краснаполлі, Чачэрску, Рагачове і іншых месцах. Ксёндз у Рагачоўскім павеце і езуіт – выкладчык рускай мовы ў Полацкім калегіуме пашыраюць уяўленне пра месца носьбітаў прозвішча ў рэлігійных абшчынах.

Ад мноства іншых святарскіх біяграфіяў гэтую адрознівае, акрамя «каляпісьменніцкіх» прозвішча і генеалогіі, і тое, у якіх аддаленых ад радзімы месцах герой служыў і з прадстаўнікамі якой колькасці народаў сутыкаўся. У Алеўскай епархіі, хоць знаходзіўся пераважна побач з архірэямі ў Сан-Францыска, Мікалай Грынкевіч

гадамі практычна штодзённа сустракаўся з індзейцамі, эскімосамі, алеутамі і нашчадкамі змешаных шлюбаў. У Арэнбургскай і Туркестанскай епархіях яго вучнямі былі і выхадцы з мясцовых мусульманскіх народаў.

Пасля Гомельскага духоўнага вучылішча Мікалай

суботняй школе і Ташкенцкім кадэцкім корпусе.

Ён быў псаломшчыкам, потым дыяканам і святаром у храмах Сан-Францыска, служыў кароткі час у царкве ў Чыкага (дзе, між іншым, займаўся зборам ахвяраванняў у час Калумбаўскай сусветнай выстаўкі 1893 г.). Царкоўным кіраў-

надаўствам аб шлюбе і разводзе». Але для гісторыі, гістарыяграфіі праваслаўнай царквы найбольш істотным, бадай, будзе заставацца тое, што ён быў справаводам, членам і казначэем Аляскінскага духоўнага ўпраўлення, якое выконвала функцыі кансісторыі ў час пераадоўвання найбольша-

Але пакуль і яго далейшы лёс невядомы.

Згадкі Мікалая Грынкевіча дапаўняюць жыццяпісы вядомых у свеце людзей, у цені якіх ён дагэтуль знаходзіўся. Сярод яго аднакурснікаў быў будучы патрыярх Ціхан, сярод непасрэдных духоўных начальнікаў – славуця аляскінскія епіскапы Уладзімір і Мікалай, тульскі Піцірым, сярод падначаленых у Арэнбургу – буйны гісторык М.М. Чарнаўскі, сярод калегаў у Ташкенце – вядомы золаг М.А. Зарудны, сярод вучняў – індзеец-тлінкіт перакладчык Андрэй Кавуцка, будучыя царкоўныя дзеячы на Алясцы з індзейскімі, эскімоскімі, алеўцкімі, крэольскімі

Настаўнік аляскінскіх індзейцаў

Шлях і таямніца Мікалая Грынкевіча

разам з братам вучыўся ў Магілёўскай духоўнай семінарыі і Санкт-Пецярбургскай духоўнай акадэміі, а потым сам быў выкладчыкам, законавучыцелем, наглядчыкам у духоўных вучылішчах Сан-Францыска (1888–1892), Арэнбурга і Бялёва, у сан-францыскай

ніцтвам была заўважаная і адзначаная яго «энергія ў справе збору ахвяраванняў на карысць тых, хто пацярпеў ад неўраджаю ў Расіі» 1891–1892 гг. У Арэнбургу ён увайшоў у склад Камітэта па кіраванні дабрачыннай установы С. і М. Івановых.

.....
Мікалай Грынкевіч гадамі практычна штодзённа сустракаўся з індзейцамі, эскімосамі, алеутамі і нашчадкамі змешаных шлюбаў
.....

га крызісу і росту епархіі і архіў якой захаваўся.

Застаюцца невядомымі яго лёс і лёс яго сям’і пасля чэрвеня 1917 г. У кастрычніку некаторыя ташкенцкія кадэты выступілі са зброяй у руках супраць большавікоў і левых эсэраў, частка выхавальнікаў і навуцэнцаў корпуса, канчаткова закрытага летам 1918 г., эвакуавалася ў Іркуцк або апынулася сярод белагвардзейцаў, партызанаў Закаспійскай вобласці...

Яго жонкай у 1891 г. стала дачка вядомага аляскінскага місіянера, благачыннага цэркваў і місіі – часоў Рускай Амерыкі і першых

гадоў пасля яе продажу – протаіерэя Паўла Кедраліванскага, які пераехаў у Сан-Францыска; у 1907 г. у Мікалая і

Аляксандры былі два сыны – Сяргей і Валянцін. Акрамя Кедраліванскіх, што заставаліся ў Каліфорніі, ключом да разгадкі таямніцы паслякастрычніцкага перыяду сямейнай гісторыі айца Мікалая мог стаць Дзмітрый Сцяпанавіч Грынкевіч, які, у адрозненне ад брата, у 1888 г. скончыў поўны курс Пецярбургскай духоўнай акадэміі і працаваў настаўнікам у духоўных вучылішчах Магілёва, Мсціслава, Блажавешчанска (Амурская вобласць).

каранямі – Рыгор Качаргін, Мікалай Мяркульеў і іншыя, рэвалюцыянер і падарожнік казах з каранямі палавецкімі Алібі Джангільдзін, а са славянаў – святы Польскай праваслаўнай царквы Васіль Мартыш. У Сан-Францыска ён часта сустракаўся з будучым прэзідэнтам сената тэрыторыі Гавайяў дэпутатам Мікалаем Руселем (Судзілоўскім) – земляком, які клапаціўся пра тых жа дзяцей, што і айцец Мікалай, спрыяў адукацыі простых людзей у многіх краінах свету, трактуючы, як назіральнік або актыўны аналітык друку, нацыянальны характар самых розных народаў, уключаючы карэньні жыхарамі Аляскі і апачамі.

Грамадска-палітычныя, грамадзянскія погляды і характар Мікалая Грынкевіча пакуль не могуць быць узноўленыя з-за адсутнасці адпаведных сведчанняў. Ён згадваўся, хоць і эпизадычна, у выданнях, што выхадзілі на прасторы ад Анкарыдыжа да Вашынгтона, ад Магілёва да Ташкента. Яго пакуль нешматлікія даступныя ўласныя тэксты, уключаючы перакладамі, з’яўляліся ў друку Вялікабрытаніі, Швейцарыі, расійскага Туркестана. І не выпадкова, што самы «праграмны» з іх мае загаловак «Пра школу». Мікалай Грынкевіч – заслужаны педагог, асабліва жывае давага шляху якога робяць яго гонарам Гомельшчыны ў ліку самых незвычайных, каларытных яе ураджэнцаў.

Алесь СІМАКОВ, г. Гомель

Алеуты

Епіскап Ціхан, будучы Патрыярх

.....
Згадкі Мікалая Грынкевіча дапаўняюць жыццяпісы вядомых у свеце людзей, у цені якіх ён дагэтуль знаходзіўся. Сярод яго аднакурснікаў быў будучы патрыярх Ціхан, сярод непасрэдных духоўных начальнікаў – славуця аляскінскія епіскапы Уладзімір і Мікалай
.....

Протаіерэй з 1895 г., ён вярнуўся ў Расію ў 1896-м. Загадваючы духоўнымі вучылішчамі, адначасова служыў настаўцелем у цэрквах пры іх. Ён меў ступень кандыдата багаслоўя, абароненую ў выніку прадстаўлення ў акадэмію працы «Законы Паўночна-Амерыканскіх Злучаных Штатаў аб заключэнні і скасаванні шлюбу ў параўнанні з рускім царкоўна-грамадзянскім зака-

«Рагнеда, Гарыслава, Анастасія» – най-
 болей кранальны апо-
 вед. Летапісныя згадкі пра
 легендарную Рагнеду, якую
 гвалтам узяў у жонкі
 Уладзімір...

«– На калені – закрычаў
 Уладзімір, убачыўшы перад
 сабой полацкага князя. Ён
 замахнуўся было шабляй,
 ды Дабрыня падбег, нешта
 зашаптаўшы яму на вуша.

Меч Уладзіміра апусціў-
 ся, з’едлівая грымаса крану-
 лася твару:

– Маладзец, Дабрыня!
 Здатны ты ў мяне воін, і на
 прыдумкі розныя ахвочы.
 Да такога даўмецца не кож-
 ны можа.

І ўжо да Рагвалода:

– Дачка дзе? Рагнеду
 сюды! І жонку хутчэй!

Кінуліся воі, прывялі
 абедзвюх.

– А цяпер, Рагвалод,
 глядзі, які я рабыніч.
 Глядзі, гэта будзе апошняе,
 што ты ўбачыш.

Шмат ведае гісторыя
 прыкладаў звярынай лю-
 тасці, але тое адбывалася на
 іншых землях, а гэта – на
 славянскіх. І ніхто іншы не
 пайшоў на такое жудаснае,
 а сам славянін. На вачах у
 бацькі і маці згвалціў
 Уладзімір Рагнеду, а пасля
 засёк Рагвалода.

Па іншых звестках, забіў
 ён яшчэ маці Рагнеды і двух
 яе братаў. Полацк жа быў
 цалкам спалены, ніводнага
 будынка не засталася. Гэта
 пацверджана і археалагіч-
 нымі раскопкам. Знойдзе-
 ныя сляды папялішча, якое
 адносіцца да X стагоддзя.
 Рагнеду ж Уладзімір узяў у
 жонкі. Стала яна ўжо не Раг-
 недай, а Гарыслайвай...»

Трагічны эпизод ператва-
 рае наступную гісторыю
 ўсходнеславянскіх земляў у
 крывавае драму. Рагнеда-
 Гарыслава, якая яшчэ набу-
 дзе і імя манашкі Анастасіі.
 Гісторык Дзмітрый Леанар-

Мастацкая біяграфія Рагнедзічаў

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 4)

даў, даследчык полацкай
 даўніны, назваў трагічныя
 падзеі ў Полацку «зыходнай
 падзеяй», пачаткам, з якога
 бруянца нацыянальныя вы-
 токі. Рагнеда, якая, патра-
 піўшы фактычна ў палон,
 здолела праявіць сябе асобай
 самаахварнай. Болей як ты-
 сячагоддзе прайшло з часу
 смерці легендарнай дачкі
 Рагвалода. У Заслаўі, каля
 Мінска, пра яе нагадвае га-
 радзішча (у народзе «Магіла
 Рагнеды». – КГ), пад схо-
 вамі якога, магчыма, спачы-
 вае Рагнеда. У гонар яе на-
 звання дзве рэчкі – Княгін-
 ка і Чарніца. Сапраўдным
 помнікам Рагнедзе з’яў-
 ляецца кніга Алеся
 Марціновіча, яго апо-
 вецць «Рагнеда, Гары-
 слава, Анастасія».

Другая апавесць з
 кнігі «Рагнеда
 і Рагнедзічы»
 прысвечаная сыну Рагнеды
 і Уладзіміра – Яраславу
 Уладзіміравічу, Яраславу
 Мудраму. Каб уявіць месца і
 ролю гэтай гістарычнай асо-
 бы ў лёсе славянскіх земляў,
 звернемся да выказвання
 царкоўнага гісторыка Рыго-
 ра Кіпрыяновіча (1851–
 1915) у яго кнізе «Истори-
 ческий очерк православия,
 католичества и унии в Бело-
 руссии и Литве»: «При сыне
 Св. Владимира Ярославе
 Мудром почти все русские
 области снова соединились
 под единой державною влас-
 тью этого князя. По преда-
 нию, Ярослав покорил также
 ятвягов, живших в нынеш-
 ней Гродненской губ. и засе-

лил русскими поселенцами
 города по р. Бугу: Дрогичин,
 Мельник, Брянск, может
 быть, Бельск. Ярослав осно-
 вал также Новогородок (ны-
 не Новогрудок) литовский.
 По сказаниям польских исто-
 риков, Ярослав Мудрый в
 1044 г. отвоевал у ятвягов и
 литвы юго-западную часть
 нынешней Минской губ.,
 почти всю Гродненскую губ.
 и большую часть Виленской
 губ. Литовское поселение
 “Курганы” стало будто бы
 средоточием русского управ-
 ления покорённой области,
 под новым именем Троки в
 нынешней Виленской губ.

Шмат ведае гісторыя прыкладаў
 звярынай лютасці, але тое адбыва-
 лася на іншых землях, а гэта – на
 славянскіх. І ніхто іншы не пайшоў
 на такое жудаснае, а сам славянін

Яраславу Мудрому преда-
 ние прыписывае построе-
 ние Новогрудской Борисо-
 глебской церкви и в г. Мель-
 нике – церкви Св. Богороди-
 цы. Ко временам же Яросла-
 ва следует приурочить и пре-
 дание о том, будто бы в пер-
 вые времена Христианства в
 России прибыли в окрестно-
 сти г. Нарева, ныне Бельско-
 го уезда, Гродненской губ.
 семь монахов из Киева и рас-
 пространили православную
 веру в этой стране. Вместе с
 православием распространя-
 лась и церковная письмен-
 ность в Северо-Западной
 Руси. До нашего времени со-
 хранились принадлежавшее
 Туровской Преображенской

церкви древнейшее еванге-
 лие XI века и Супральская
 рукопись (Минея-Четья)
 того же XI века. Изданный
 при Ярославе церковным ус-
 тавом и Русской Правдой,
 т.е. сборником законов, без
 сомнения, пользовалась и
 Северо-Западная Русь, на-
 равне с прочими русскими
 областями».

Алеся Марціновіч рас-
 крывае ўсю шматаблічнасць
 вобраза Яраслава Мудра-
 га. Письменник імкнецца
 данесці да чытача тыя
 складнікі, якія дапамаглі
 сфармавацца асобе дальна-
 бачнага палітыка, паўплы-
 валі на яго характар.
 Письменник не проста
 пераказвае гістарыч-
 ныя падзеі ў пэўнай
 паслядоўнасці, а выбу-
 доўвае кампазіцыю твора
 так, каб аб’ёмна, выразна
 вымаляваць Яраслава
 Уладзіміравіча, паказаць
 яго ролю ў паяд-

У свой час прагучала, займела шырокі рэзананс
 серыя кніг на гісторыі Айчыны – «Сем цудаў Бела-
 русі». Аўтары – Уладзімір Ягоўдзік і Анатоль Бу-
 тэвіч. Дакладней – У. Ягоўдзік напісаў адзін зборнік
 нарысаў, а А. Бутэвіч – астатнія шэсць. Выдатна
 ілюстраваныя Паўлам Татарнікавым, яны проста
 імгненна пасля выдання разыходзіліся з паліцаў
 кнігарняў. Дзясяткі рэцэнзіяў, прэзентацыяў... Не
 праводзячы ніякіх паралеляў, хацелася б акрэсліць і
 магчымую прастору цыкла твораў (а не толькі кнігі!)
 пад агульнай назвай «Рагнеда і Рагнедзічы». Вядома
 ж, расповеды пра Рагнедзічаў патрабуюць перавыдан-
 ня (тыраж рэцэнзуемай кнігі – усяго 1 000 экзэмпля-
 раў). І масавым тыражом, і ў палепшаным мастацкім
 афармленні. Тым болей, што існуе велізарны ілюстра-
 цыйны масіў са згаданымі гістарычнымі персана-
 жамі.

Кастусь ЛАДУЦЬКА

У тэатры «Зьніч»

Беларускі паэтычны тэатр адна-
 го акцёра «Зьніч» 17 студзеня
 ўдзень запрашае дзяцей на мона-
 спектакль «Маленькі Анёлак». Ар-
 тыстка Раіса Астрадавіна ўва-
 собіць на сцэне Анёла-апекуна за-
 бытых жывёлаў, і тых, з кім ён суст-
 рэнецца пад час падарожжа – жаў-
 рука, пеўня, сабаку, малпу, жырафа
 і іншых няшчасных істотак. Тонкая
 паэтычная лірыка і дабрыня прымус-
 сяць і дарослых адгукнуцца на жал-
 бы «братоў нашых меншых».

Увечары таго ж дня адбудзецца
 паэтычны монаспектакль «Красён-
 цы жыцця». Артыст Алесь Кашпе-
 раў прапануе перагарнуць нейміру-
 чыя старонкі паэмы класіка бела-
 рускай літаратуры Якуба Коласа
 «Новая зямля».

19 студзеня ўдзень Леанід Сіда-
 рэвіч запрасіць маленькіх глядачоў
 на лялечны монаспектакль «Пра
 ката Сафрона і пеўніка Андрона».
 Што застаецца рабіць кату Сафро-
 ну, калі злая мачаха выгнала з род-
 най хаты? Адзінае выйсце – шукаць
 лепшай долі. У пошуках шчасця ён
 пройдзе праз выпрабаванні і паку-
 ты жыцця, пабудуе не толькі хату, але

сяброўства і любоў. А дапамогуць
 кату Сафрону ў нялёгкім падарож-
 жы верныя сябры: пеўнік Андрон,
 котка Нюся, мышка Яначка, Саро-
 ка-белабока і верабейчык Ерамей.

20 студзеня ўвечары глядачам
 прапануецца монаспектакль павод-
 ле твораў Змітрака Бядулі «Пяюць
 начлежнікі». Загалоўны твор вы-
 значае тэму спектакля – пра жыццё
 кожнага чалавека, у якім ён «пяе»
 сваю непаўторную, як і жыццё кожна-
 нага чалавека, песню... Аўтар інсцэ-
 ніроўкі і выканаўца – Галіна Дзягі-
 лева. У спектаклі гучыць музыка гур-
 тоў «Стары Ольса», «Гуда», «Палес-
 кія песні».

24 студзеня ўвечары глядачоў
 запрашаюць на рамантычную мона-
 оперу Алега Залётнева «Адзінокі
 птах». Аўтар лібрэта і рэжысёр-па-
 станойшчык Галіна Дзягілева. Лаў-
 рэат міжнародных конкурсаў Анд-
 рэй Марозаў раскажа пра апошні
 дзень жыцця Адама Міцкевіча. Не-
 вылучна хворы паэт у Стамбуле пе-
 раасэнсоўвае сваё жыццё, успамі-
 нае сяброў, спрабуе хоць у думках
 вярнуцца на радзіму. Аднак успамі-
 ны прыносяць толькі самоту і боль,

і тым адбіраюць апошнія сілы... Паэт
 памірае, але душа «адзінокага птаха»
 ўсё ж ляціць да родных мясцінаў.

26 студзеня ўдзень дзецім пра-
 пануецца лялечны монаспектакль
 «Граф Глінскі-Папялінскі», створаны
 паводле казкі Артура Вольскага. Хлоп-
 ца Марціна і ката Максіма (а разам з
 імі і глядачоў) чакаюць захапляльныя
 прыгоды, у выніку якіх Марцін пера-
 тварыўся ў Графа Глінскага-Папялін-
 скага. А пра тое, ці стаў ён ад гэтага
 больш значным і шчаслівым, даве-
 даемса, паглядзеўшы спектакль.

27 студзеня ўвечары запланаваны
 монаспектакль «Абранніца», створа-
 ны паводле «Маленькіх трагедыяў» і
 вершаў А.С. Пушкіна. Любы чалавек
 можа быць творцам. Яго абранасць
 залежыць ад таго, як чалавек выхоўвае
 сябе, як адчувае сябе ў жыцці. Аўтар
 інсцэніроўкі і выканаўца Галіна Дзягі-
 лева, рэжысёр-пастаноўшчык – Тацця-
 на Пацай.

Дзіцячыя дзённыя пастаноўкі па-
 чынаюцца а 15-й гадзіне, вечаро-
 выя – а 19-й. Спектаклі адбываюцца ў
 тэатральнай зале культурнага цэнтра
 касцёла Св. Сымона і Св. Алены ў
 Мінску. Дадатковую інфармацыю мож-
 на атрымаць па тэлефоне ў Мінску
 (017) 331-75-53.

Галубінае трыа

Фота Алеся САЧАНКІ

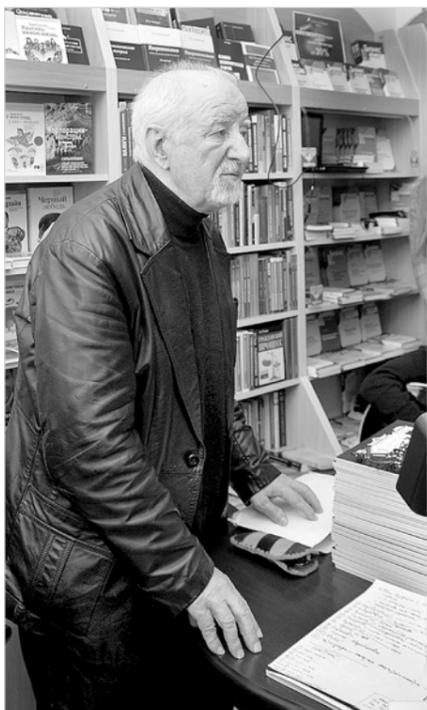
Вяртанне Ладзі Роспачы

Увесну 2010-га ў Мазыры давялося пабачыць талаку. Прыхаджане і святары кафедральнага сабора ў імя Св. Архангела Міхаіла па ланцужку з рук у рукі перадавалі цагляны на рэканструкцыю капліцы ў яго крыпце. А ўжо ўвосень капліца была асвечаная. Гэта паказвае, што старадаўнія традыцыі агульнай дабрачыннай працы жывуць у Беларусі і ў наш час. І сучасныя тэхнічныя сродкі ўздымаюць іх на новы ўзровень.

У лістападзе нашая газета прыводзіла прыклад дзейнасці вядомага музыкі Алега Хаменкі па далучэнні беларусаў да роднай культурнай спадчыны, а напрыканцы года мы пабачылі вынік працы журналіста «Звязды» Глеба Лабадзенкі, дзякуючы якому ўпершыню выйшла ў свет факсімільнае выданне рукапісу навелы У. Караткевіча «Ладзія Роспачы». Прэзентацыя кнігі адбылася ў Мінску ў «Кніжным салоне» з удзелам Р. Барадуліна, В. Сёмухі, Г. Бураўкіна, С. Панізьніка, У. Арлова. Сродкі на яе былі сабраныя талакой. У пачатку года Г. Лабадзенка на сваім сайце змясціў абвестку пра збор сродкаў на выданне арыгінальнай Караткевічавай «Ладзі Роспачы». І ўжо праз 2–3 месяцы грошы былі сабраныя. Народныя грошы на рахунак выдання пацяклі з крынічак, што з'явіліся ў Магілёве, Брэсце, Жодзіне, Салігорску, Гродне, Астрыне, Нясвіжы, Вілейцы, Мінску, свой унёсак у дабрачынную справу зрабілі сябры таварыства «Гісторыка» і вядомы пісьменнік і грамадскі дзеяч Анатоль Бутэвіч.

Як адзначыў на прэзентацыі адзін з «талакоўцаў» Віталь Сабойка, «Глеб Лабадзенка не ўпершыню збірае сродкі на добрыя справы. Усе прыклады пераконваюць, што і малыя народныя ахвяраванні на многае здольныя. Гэта тыя цагліны, што складаюць наш агульны беларускі дом. Мы здольныя да салідарнасці ў тых выпадках, калі гэта трэба».

Да друку кнігу рыхтавалі год. Гэта першае непадцензурнае выданне твора У. Караткевіча. Навела, якую мы ведаем як «легенду», «апovesць» па друкаваных напрыканцы ХХ ст. выданнях, адрозніваецца ад напісанай Караткевічам 296 праўкамі цензараў і рэдактараў. Прадмову напісаў Рыгор Барадулін. Кніга мае 150 ста-

Р. Барадулін (уверсе) і Г. Лабадзенка

ронак і пачынаецца з факсімільнай фотакопіі рукапісу, які захоўваўся ў яго 46 гадоў («Ладзія Роспачы» акурат і прысвечаная Рыгору Іванавічу). Далей змешчаны друкаваны тэкст, дзе маркерамі пазначаныя цензарскія і рэдактарскія праўкі. У кнізе 55 ілюстрацыяў, 27 з іх друкуюцца ўпершыню (пераважная большасць аўтарства Сяргея Панізьніка). Змешчаны таксама здымкі хаты дзядулі У. Караткевіча ў Рагачове, дзе былі напісаныя «Свая легенда», «Ладзія Роспачы», «Чазенія», «Каласы пад сярпом тваім», часткова «Хрыстос прызямліўся ў Гародні». Мастацкі дызайн зроблены Аляксеем Кульбіцкім.

На прэзентацыі прагучаў аўдыёзапіс урыўка з паэмы У. Караткевіча «П'янка ў дэкарацыях» (у друкаваных крыніцах мае назву «Гулянка ў дэкарацыях»)

у аўтарскім выкананні, які ў 1968 годзе зрабіў С. Панізьнік.

Апроч навукоўцаў, пісьменнікаў, сталых аматараў беларускай літаратуры на прэзентацыю завітаў клас малодшых школьнікаў з Вілейкі. Перад прысутнымі з песнямі выступілі гурт «Рахіс», Лявон Вольскі і Таццяна Матафонава. С. Панізьнік зачытаў свой сумесны з Барадуліным экспромт:

*Ладзія плыве з прычалаў
Медзісонта,
а Глеб непадцензурны
стырнавы
ад цэрбераў звалняе астрыны
і маркерам здымае праўкі
з гонта.*

*Гаворыць з Караткевічам
на Вы
пра новыя для слова
гарызонты.*

*З узнёслай сагай паўстае
вядомыя крывіцкі князь
без роспачы ладзія.*

*Глеб Лабадзенка смелы
падарожны.
Пакуль у Рагачове не мрожна,
ўзвысце Караткевіча,
як можна,
бо ён табе і сведка і суддзя!*

Генадзь Бураўкін падкрэсліў, што цягам года афіцыйнымі ўладамі было як

ніколі шмат зроблена па ўшанаванні памяці У. Караткевіча, імя якога па праве знітаванае з нашай гісторыяй. Ён быў сынам, выказнікам і апосталам беларускай зямлі. Цешыць, што з нагоды юбілею перайменаваная рагачоўская вуліца Чкалава, дзе захавалася хата дзеда пісьменніка, якой ужо 100 гадоў і дзе цяпер жывуць яго сваякі. Але гэта толькі пачатак. Няма помніка пісьменніку і героям яго твораў ні ў Мінску, ні ў Рагачове (дарэчы, праект помніка Гервасію Выліваху скульптара Генадзя Лойкі можна было пабачыць на прэм'еры «Апостала»).

Але вернемся да цаглінаў, з якіх пачыналі. У. Арлоў згадаў цікавы выпадак з Караткевічам. Адзін час ён вёў цыкл гістарычных перадачаў на беларускім тэлебачанні. Аднаго разу, вяртаючыся з запісу ў Полацку, яму ў партфель калегі паклалі пяць цаглінаў. Калі ён бег да самалёта, заўважыў іх і пачаў выкідваць са словамі: «Выйшаў сейбіт сячы на нівы». Нарэшце прыйшоў час збіраць цагліны, расчытаўшы творы класікаў беларускай літаратуры ад цензарскіх правак. Наперадзе творы В. Быкава, Я. Брыля, Кузьмы Чорнага і іншых.

*С. АЛАВЕЙКА,
фота аўтара*

Ігар Пракаповіч

Назвы нашых вёсак

(Працяг. Пачатак у №№ 30–35, 39–47 за 2010 г. № 1 за 2011 г.)

Р

Рабекі – вёска за 17 км на паўночны ўсход ад Паставаў на правым беразе ракі Паловіцы. У пачатку ХХ стагоддзя знаходзілася ў Пастаўскай воласці Дзісенскага павета. Назва паходзіць ад мянушкі жыхароў: «рабека» – гэта чалавек з рабаціннем, з вяснушкамі. У Пастаўскім раёне сустракаецца прозвішча Рабека.

Равы – хутар за 13 км на ўсход ад Паставаў, за 4 км на захад ад Лучая. Назва паходзіць ад славянскага слова «роў» – «доўгае паглыбленне, выкапанне ў зямлі; канава», якое ўтварылася ад дзеяслова «рыць». Адпаведны геаграфічны тэрмін ёсць і ў літоўскай мове: *ravas* – канава, роў.

Рагалі – вёска за 27 км на захад ад Паставаў, за 7 км на ўсход ад Лынтупаў. У пачатку ХХ стагоддзя вёска ў Лынтупскай воласці Свянцянскага павета, флігель Драздоўскага. Назва паходзіць ад асновы «рог» – «месца, дзе сыходзяцца, сутыкаюцца два знешнія бакі аднаго прадмета, вугал». У беларускай мове часта сустракаецца выраз «на рагу» – «у кутку, у вугле чаго-небудзь». У літоўскай мове тэрмін мае падобнае значэнне: «*ragai*» – «рогі». На Пастаўшчыне сустракаюцца прозвішчы Рагалёў, Рагальскі.

Рагелі – хутар за 18 км на паўднёвы захад ад Паставаў, за 4 км на поўдзень ад Камаў. Назва паходзіць з літоўскай мовы, дзе «*ragelis*» мае значэнні «ражок», «мыс», «выступ». Хутар знаходзіцца на развілцы дарог, «на рагу». На Пастаўшчыне сустракаецца прозвішча Рагель.

Рагонішкі – вёска за 38 км на захад ад Паставаў, за 4 км на паўднёвы захад ад Лынтупаў. У пачатку ХХ стагоддзя вёска ў Лынтупскай гміне Свянцянскага павета, флігель Шастакова. Назва паходзіць ад літоўскай асновы «*ragas*» – «рог», што падкрэсліваецца тыповым балцкім канчаткам «-ішкі».

Рагоўскія – вёска за 27 км на паўночны захад ад Паставаў, за 10 км на поўнач ад Варапаева. Вядомая з 1873 года ў Пастаўскай воласці Дзісенскага павета як уладанне Тызенгаўза. Назва паходзіць ад прозвішча *Рагоўскі*, якое і зараз сустракаецца на Пастаўшчыне. У аснове прозвішча слова «рог» – «цвёрды выраст касцявога рэчыва на галаве». За гэтую адметнасць першапачынальнік роду атрымаў у далёкім мінулым мянушку *Рогаў*, якая пазней у нашчадкаў замела форму *Рагоўскі*. Магчыма ўтварэнне прозвішча і ад назвы паселішча. У спісе шляхецкіх прозвішчаў сустракаецца Рагоўскі з Рагава, Скарбек-Рагоўскі.

Радута – гл. *Рэдута*.

Ракіты – вёска за 16 км на поўнач ад Паставаў на левым беразе ракі Мядзелкі. Назва адлюстроўвае асаблівасці расліннасці ў мясцовасці, дзе паўстала вёска: «*ракіта*» – «дрэва або вялікі куст сямейства вярбовых». Зараснікі такіх дрэваў даволі часта сустракаюцца ўздоўж рэк па нізінах. На Пастаўшчыне сустракаецца прозвішча Ракіто.

Ралаўцы – вёска за 15 км на поўдзень ад Паставаў. У 1905 годзе – засценак у Манькавіцкай воласці Вілейскага павета. Назва паходзіць ад старажытнаславянскага «*рала*» – «прылада для апрацоўкі зямлі, саха, плуг». Ад гэтай асновы паходзіць і беларускае слова «араць». Верагодна, у час асваення гэтых зямель славянамі лес спальваўся і раскарчоўваўся, а на яго месцы разраблялася зямля. *Ралаўцы* – аратыя, людзі, якія абраблялі зямлю. У Пастаўскім раёне зафіксавана прозвішча Ралавец.

(Працяг будзе)

Т. Матафонава

(Працяг. Пачатак на стар. 7)

Раманішкі – вёска за 36 км на захад ад Паставаў, за 3 км на захад ад Лынтупаў. У пачатку XX стагоддзя была ў Лынтупскай воласці Свянцянскага павета Віленскай губерні, маёнткаў Даўгялы. Назва патранімічная, паходзіць ад распаўсюджанага імя *Раман*, што ў грэчаскай мове азначае «моцны». У Пастаўскім раёне сустракаюцца прозвішчы, утвораныя ад гэтага імя: Раманенка, Раманенкоў, Раманаў, Рамановіч, Раманоўскі, Раманчук, Раманюк.

Капіца у Раманішках
Фота айцара

Рамашкавічы – вёска за 17 км на захад ад Паставаў, за 5,5 км на паўночны захад ад Камаяў. Вядомая з 1873 года ў Камайскай воласці Свянцянскага павета Віленскай губерні, уладанне Чаховічаў. Назва патранімічная, паходзіць ад прозвішча *Рамашкавіч*, якое ў сваю чаргу ўтварылася ад імя *Раман*. Яно мае шмат формаў, сярод якіх Рамаш, Рамашка, Ромусь, Ромчык і іншыя. У Пастаўскім раёне ёсць прозвішча Рамашко.

Рамейкі – вёска за 27 км на захад ад Паставаў, за 3 км ад Камаяў. Вядомая з пачатку XX стагоддзя ў Камайскай воласці Свянцянскага павета Віленскай губерні. Дакладна вызначыць паходжанне і сэнс гэтай назвы немагчыма. Найбольш верагодна яе можна вывесці ад літоўскага слова «*ramiai*» – «спакойна, ціха», адкуль «*рамейка*» – «ціхае і спакойнае дзіця». Цікавым падаецца і іншы варыянт тлумачэння назвы: «*рамей*» – гэта «візантыец», жыхар Візантыйскай імперыі. З гісторыі вядома, што полацкія князі хадзілі паходамі на Канстанцінопаль і вярталіся адтуль са здабытым багаццем і вялікім палонам. Не выключана, што рамеяў рассялялі на памежжы Полацкай зямлі, і некалькі з іх апынуліся на Пастаўшчыне. У раёне сустракаецца прозвішча Рамейка.

Рамелькі – вёска за 3 км на паўдзень ад Паставаў. У пачатку XX стагоддзя знаходзілася ў Пастаўскай воласці Дзісенскага павета Віленскай губерні. Назва патранімічная, утвораная ад імя *Раман*, якое на Пастаўшчыне сустракаецца ў форме *Ромель*. У Пастаўскім раёне ёсць і такое прозвішча.

Рачаны – вёска за 40 км на захад ад Паставаў, за 6 км на паўднёвы захад ад Лынтупаў. У аснове назвы ляжыць геаграфічны тэрмін «*рака*» – «водны паток значных памераў», ад якога ўтварылася паняцце «*рачына*» – «мясцовасць каля ракі, парэчка». Такім чынам, назва адлюстроўвае геаграфічную асаблівасць вёскі: яна знаходзіцца каля ракі Пелякі.

Родзі – вёска за 7 км на паўночны захад ад Паставаў. У пачатку XX стагоддзя знаходзілася ў Ясеўскай воласці Свянцянскага павета Віленскай губерні. Назва патранімічная, паходзіць ад прозвішча *Родзь*, якое ўтварылася ад кананічнага праваслаўнага імя *Радзівон* (*Родион*), што з грэчаскай мовы азначае «герой, гераічны чалавек». Імя ўтваряе шматлікія формы, сярод якіх сустракаюцца *Родзя*, *Родзька*, *Родзік* і іншыя. У Пастаўскім раёне ёсць шэраг прозвішчаў, якія ўтварыліся ад гэтага імя: *Радзівонаў*, *Родзь*, *Радкевіч*.

Роскаш – вёска за 24 км на паўднёвы захад ад Паставаў на паўднёвым беразе возера В. Швакшты. Назва адлюстроўвае прыродную асаблівасць мясцовасці. У беларускай мове «*роскаш*» – «багацце, пышнасьць, разнастайнасць прыроды». Сапраўды, вёска ляжыць у маляўнічай мясцовасці каля прыгожага, самага вялікага на Пастаўшчыне, возера Вялікія Швакшты.

Роўнае Поле – вёска за 29 км на паўднёвы захад ад Паставаў, за 7 км на паўднёвы ўсход ад Лынтупаў. Вядомая з 1640 года, калі ў вёсцы была пабудаваная капліца. У пачатку XX стагоддзя была ў Лынтупскай воласці Свянцянскага павета Віленскай губерні. Назва славянская, адлюстроўвае геаграфічную асаблівасць мясцовасці ў ваколіцах вёскі.

Рубеж – вёска за 9 км на паўднёвы захад ад Паставаў, за 8 км на ўсход ад Камаяў. Назва славянская, паходзіць ад дзеяслова «*рубіць* (*секчы*)». У сярэднявеччы на лініі паміж уладаннямі гаспадароў, якая праходзіла праз лясны масіў, рабілі прасеку, таму тэрмін «*рубеш*» часцей ужываецца ў значэнні «край, мяжа, граніца». Ёсць меркаванне, што ў старажытнасці каля гэтай вёскі некаторы час праходзіла мяжа паміж пераважна славянскімі і пераважна балцкімі паселішчамі.

(Працяг будзе)

Студзень

12 – Мулявін Уладзімір Георгіевіч (1941, Свядлоўск – 2003), беларускі артыст эстрады, кампазітар, кіраўнік Дзяржаўнага беларускага эстраднага ансамбля «Песняры», народны артыст Беларусі і СССР, заслужаны дзеяч культуры Польшчы – 70 гадоў з дня нараджэння.

13 – Угрыновіч Уладзімір Вікенцьевіч (1941–1994), беларускі мастак-кераміст, педагог – 70 гадоў з дня нараджэння.

14 – Гурскі Антон Іванавіч (1936, в. Лугавая Капыльскага р-на), беларускі фалькларыст – 75 гадоў з дня нараджэння.

14 – Беларускае тэлеграфнае агенцтва (БелТА; 1921) – 90 гадоў з дня стварэння.

15 – Шуба Павел Паўлавіч (1926, в. Танежыцы Слуцкага р-на – 2000), беларускі мовазнаўца, заслужаны дзеяч навукі Беларусі – 85 гадоў з дня нараджэння.

15 – Сіпакоў Янка (Іван Данілавіч; 1936, в. Зубрэвічы Аршанскага р-на), беларускі паэт, празаік, перакладчык, заслужаны дзеяч культуры Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.

15 – Калінковіч (сапр. Калянковіч) Мікалай Мікалаевіч (1951, в. Цна Лунінецкага р-на – 1990), беларускі літаратуразнаўца, крытык, публіцыст – 60 гадоў з дня нараджэння.

16 – Астравец, г.п. (1546) – 465 гадоў з часу атрымання статусу мястэчка.

18 – Сёмуха Васіль Сяргеевіч (1936, х. Ясенец Пружанскага р-на), беларускі перакладчык – 75 гадоў з дня нараджэння.

19 – Сянкевіч (Сянькевіч) Віктар (псеўд. Язэп Барэйка; 1926, в. Гірсуны Глыбоцкага р-на), беларускі гісторык, журналіст. З 1992 г. жыве ў ЗША – 85 гадоў з дня нараджэння.

21 – Тураікоў Аляксей Яўлампьевіч (1886, Пецярбург – 1958), беларускі кампазітар, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР – 125 гадоў з дня нараджэння.

23 – Варняны, м. (Астравецкі р-н; 1391) – 620 гадоў з часу першага ўпамінавання ў пісьмовых крыніцах.

23 – Жыжэнка Уладзімір Аляксандравіч (1931, Дарагубж – 2003), беларускі крытык, перакладчык – 80 гадоў з дня нараджэння.

24 – Манетны двор у г. Гродна (1706) – 305 гадоў з пачатку дзейнасці.

24 – Мушынін Міхась (Міхаіл Іосіфавіч; 1931, в. Мокрае Быхаўскага р-на), беларускі літаратуразнаўца, тэксталаг, крытык – 80 гадоў з дня нараджэння.

27 – Няфёд Уладзімір Іванавіч (1916, Шахты – 1999), беларускі тэатразнаўца, педагог, пісьменнік, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 95 гадоў з дня нараджэння.

30 – Шамякін Іван Пятровіч (1921, в. Карма Добрушскага р-на – 2004), народны пісьменнік Беларусі – 90 гадоў з дня нараджэння.

31 – Багданова Галіна Барысаўна (1951, Крычаў), беларускі празаік, мастацтвазнаўца – 50 гадоў з дня нараджэння.

Зімовая рака

Фота Міколы ПІВАВАРА

Адказы на крыжаванку,
змешчаную ў № 1

Уздоўж: 3. Васіль. 4. Сцяпан.
6. Грыбы. 9. Стол. 10. Дзень.
11. Марк. 14. Шэшка. 15. Груша.
16. Маска. 17. Татэм. 18. Іней.
19. Ігнат. 22. Ясна. 25. Асётр.
26. Дарога. 27. Пракоп.
Упоперак: 1. Мароз. 2. Кабан.
3. Воз. 5. Ноч. 7. Стрэчанне.
8. Хрышчэнне. 12. Макар. 13. Агата.
20. Госці. 21. Антон. 23. Год.
24. Гоп.

Малая краязнаўчая
ЭНЦЫКЛАПЕДЫЯ

Пачатак у № 1 за 2003 год)

ЛАЗАНКІ – даўняя мучная страва. Для яе крута замешвалі цеста з пшанічнай, жытняй або грэцкай мукі, тонка раскачвалі, рэзалі на кавалкі (квадраты ці трохвугольнікі), варылі, адцэджвалі або вымалі лыжкай, залівалі салам, алеем з цыбуляй ці смятанай, у пост – цёртым макам, тоўчаным ільняным, каняным семем, размятымі ягадамі. Шырока вядомыя ў Браслаўскім, Мядзельскім, Ваўкавыскім раёнах, часткова на Магілёўшчыне, Цэнтральным і Усходнім Палессі. У заходняй і цэнтральнай частцы Беларусі, на Магілёўшчыне лазанкі пяклі і называлі іх ламанцамі. Рабілі з пшанічнай мукі («праснаком») у форме «кантовых» кавалачкаў. Елі з цёртым макам, семем, звычайна на поспую куццю.

ЛАЗНЯ – спецыяльная пабудова, дзе мыюцца і парацца. У Беларусі вядомая з старажытных часоў. Будавалі яе з тонкага бярвення з 2-схільнай страхой і 1 ці 2 вакенцамі ў сценах. Для ўтрымання

Лазні ў в. Ельня Краснапольскага раёна

цяпла столь (з жэрдак, аполкаў) засыпалі зверху кастрыцай або пяском, абмазвалі глінай. Унутры ўздоўж сценаў стаялі лаўкі, каля печы – палок. Печ, звычайна каменку з круглым каменнем на версе (для атрымання пары), палілі па-чорнаму. З пачатку XX ст. рабілі з комінам. У печ умуроўваюць катлы для вады. У Беларусі лазні звычайна будуецца з прылазнікам (прымалнік, прымыльнік).

Індывідуальныя лазні з даўніх часоў найбольш пашыраныя на Віцебшчыне і Магілёўшчыне. У 2-й палове XX ст. індывідуальныя лазні пачалі замяняць грамадскімі.